

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid
De heer mr. A.C.L. Rutte
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Kazernestraat 52
2514 CV Den Haag
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070 312 92 00
fax 070 312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 20 januari 2026

betreft Vragen over de voortgang van de aanpak versterking toegang tot het recht

ons kenmerk 179520

Geachte heer Rutte,

De leden van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid hebben met belangstelling kennisgenomen van het afschrift van uw brief van 11 december 2025 aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de aanpak ter versterking van de toegang tot het recht.¹ De leden van de fractie van **GroenLinks-PvdA** (mede namens de fracties van de **SP** en de **PvdD**), de leden van de fractie **JA21**, en de leden van de fractie **OPNL** (mede namens de fracties van **D66** de **ChristenUnie** en **Volt**) hebben naar aanleiding daarvan een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de fracties GroenLinks-PvdA en het lid van de fractie OPNL sluiten zich over en weer aan bij elkaars vragen en opmerkingen. Het lid van de fractie OPNL sluit zich ook aan bij de vragen van de fractie JA21. De leden van de fracties D66, ChristenUnie en het lid van de Fractie-Walenkamp sluiten zich aan bij de vragen van de fractie van GroenLinks-PvdA en de fractie JA21.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van GroenLinks-PvdA, mede namens de fracties van de SP en de PvdD

De leden van de fracties GroenLinks-PvdA, SP en PvdD hebben met interesse kennisgenomen van het afschrift van uw brief van 11 december 2025 over de aanpak ter versterking van de toegang tot het recht. Deze leden hebben naar aanleiding daarvan een aantal vragen over de zorgelijke situatie ten aanzien van een van de belangrijkste pijlers van de toegang tot het recht, namelijk de gefinancierde rechtsbijstand, als gevolg van een structureel tekort aan sociaal advocaten.

Kunt u uiteenzetten hoe de bezetting van de sociaal advocatuur op dit moment is, over het land verdeeld, en hoe de verwachte ontwikkeling voor de komende vijf jaar is, eveneens over het land verdeeld? Zijn de eerste onderzoeksresultaten hiervan al bekend?

¹ Kamerstukken I 2025/26, 31 753/29 279, K.

datum 20 januari 2026

ons kenmerk 179520

blad 2

U schrijft in uw brief: *"Tot slot is het is niet vanzelfsprekend gebleken dat er voldoende sociaal advocaten zijn om de vraag naar hulp in te vullen. In samenwerking met de NOvA, de VSAN en de Raad voor Rechtsbijstand zijn er daarom concrete plannen gemaakt, voor de korte én de lange termijn, om iets te doen aan het dalende aanbod van sociaal advocaten".*²

Kunt u, gelet op de urgentie van het probleem, uiteenzetten wat de concrete plannen die zijn gemaakt inhouden en daarbij ingaan op de vraag in hoeverre er voortgang is gemaakt op de onderwerpen die vervat zijn in de brief van de regering van 26 juni 2025 over het onderwerp 'rechtsbijstand'?³

Kunt u daarbij ook aangeven wat het gesprek van begin juli met verschillende grote advocatenkantoren (aldus de brief) over de volgende onderwerpen concreet heeft opgeleverd?

- inrichten van een afdeling gesubsidieerde rechtsbijstand bij (grote) commerciële advocatenkantoren;
- in huis nemen van sociaal advocaten of het aanbieden van kantoorinrichting of huisvesting aan sociaal advocaten;
- samenwerking tussen sociaal en commerciële advocatuur waarbij de advocaat-stagiaire een sociaal advocaat als patroon heeft en een buitenpatroon bij een commercieel kantoor die garant staat voor het financieel risico van de sociaal advocaat;
- delen van innovaties, bibliotheken, IT-ondersteuning en kennis op het gebied van bedrijfsmodellen met sociaal advocaten.

De Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN) heeft in februari 2025 haar grote bezorgdheid geuit over het gebrek aan concrete maatregelen om de situatie te verbeteren. Zij schrijft: *"Het risico is groot dat kwetsbare burgers geen toegang meer krijgen tot noodzakelijke juridische hulp. Als we nu niet handelen, zullen we binnenkort simpelweg niet genoeg sociaal advocaten hebben om mensen in juridische nood bij te staan."*⁴ Kunt u uiteenzetten welke maatregelen sindsdien zijn genomen om te voorkomen dat het scenario dat de VSAN schetst uitkomt?

De VSAN noemt een aantal maatregelen die ertoe kunnen bijdragen dat op korte termijn 200 nieuwe sociaal advocaten, verspreid over het land, aan het werk komen.⁵ Kunt u reageren op de hieronder

² Kamerstukken I 2025/26, 31.753/29.279, K, p. 5.

³ Kamerstukken II 2024/25, 31.753, nr. 312, p. 6.

⁴ Advocatie, 28 februari 2025, Van Nunspeet, N., VSAN slaat alarm over tekort sociaal advocaten: 'Actie is nú nodig', zie <https://www.advocatie.nl/nieuws/vsan-slaat-alarm-over-tekort-sociaal-advocaten-actie-is-nu-nodig/>.

⁵ Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN), persbericht 27 februari 2025, Zorgen bij VSAN over gebrek aan concrete plannen voor sociaal advocaten: 'Actie is nú nodig', zie <https://www.vsan.nl/nieuws/2025/persbericht-27022025>.

datum 20 januari 2026

ons kenmerk 179520

blad 3

vermelde noodmaatregelen en aangeven of de regering deze voorstellen wel of niet ondersteunt, dan wel meeneemt in de concrete plannen die zijn benoemd in uw brief van 11 december?⁶

- Begeleidingsvergoeding voor patroons: Sociale advocatenkantoren zouden een subsidie moeten ontvangen van 15.000 euro per stagiair per jaar om de kosten van het begeleiden van jonge advocaten te dekken.
- Kredietvoorziening voor stagiair-ondernemers: De Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) zou een krediet kunnen verstrekken van 45.000 euro per stagiair, waardoor de drempel voor stagiair-ondernemers om aan de slag te gaan wordt verlaagd.
- Terugkeer van de voorschotregeling: Om de financiële druk voor kantoren te verlichten, zou een voorschotregeling voor stagiairs moeten worden heringevoerd, aangezien het vaak lange tijd duurt voordat toevoegingen worden uitbetaald.

De leden van de fracties GroenLinks-PvdA, SP en PvdD voegen daaraan de vraag toe waarom de aanbeveling van de commissie Van der Meer II ten aanzien van de kantoortoelage niet wordt opgevolgd. De NOvA geeft aan hoe belangrijk deze toeslag is en dat zonder deze toeslag de vergoeding voor advocaten die in kantoorverband werken nog steeds veel te laag is en het voor sociaal advocaten niet mogelijk is om de noodzakelijke advocaat-stagiairs op te leiden. U heeft eerder aangegeven deze aanbeveling niet over te nemen, omdat dit *"niet de enige oplossing om de nieuwe aanwas te stimuleren"*.⁷ Deze leden begrijpen dat dit niet de enige oplossing is, maar vragen of deze maatregel daartoe niet kan bijdragen, zoals ook de NOvA stelt. Bent u, gelet op de urgentie van het probleem, bereid dit standpunt te heroverwegen?

De leden van de fracties GroenLinks-PvdA, SP en PvdD vragen u of het, gelet op de urgentie van het probleem, niet tijd is een noodplan sociale advocatuur op te stellen en uit te voeren. Ook met het oog op de invoering van het nieuwe Wetboek van Strafvordering, ten aanzien waarvan de aan het woord zijnde leden zorgen hebben over het doenvermogen van verdachten en slachtoffers in het nieuwe strafproces. Ook in dat kader is voldoende beschikbare rechtsbijstand van evident belang. Deelt u deze observatie? Zo ja, waartoe leidt dat en zo nee, waarom niet? En bent u voornemens een dergelijk noodplan te formuleren? Zo ja hoe ziet dat eruit en zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van JA21

De leden van de fractie van JA21 hebben kennisgenomen van het afschrift van uw brief van 11 december 2025 over de aanpak ter versterking van de toegang tot het recht en stellen u de volgende vragen:

1. Hoe beoordeelt u de signalen uit de praktijk dat het aanbod van sociaal advocaten verder blijft afnemen doordat de toevoegingspraktijk financieel en organisatorisch niet langer houdbaar is?

⁶ Kamerstukken I 2025/26, 31 753/29 279, K.

⁷ Bijlage 1 bij Kamerstukken I 2025/26, 31.753/29.279, K, *Voortgang maatregelen ter versterking van de toegang tot het recht*, p. 14.

datum 20 januari 2026

ons kenmerk 179520

blad 4

2. Bent u bekend met signalen dat de forfaitaire vergoedingen in het familierecht structureel niet in verhouding staan tot de feitelijke tijdsbesteding en dat de aanvraag van extra uren als bureaucratisch en belemmerend wordt ervaren?
3. Welke gevolgen ziet u van deze ontwikkelingen voor de bereidheid en mogelijkheid van advocaten om actief te blijven in (aanvullende) toevoegingspraktijken?
4. Welke concrete maatregelen neemt u om bureaucratische barrières en de disbalans tussen de forfaitaire vergoedingen en de feitelijke tijdsbesteding weg te nemen, zodat het aanbod van sociale advocaten kan toenemen?
5. In uw brief van 11 december 2025 schrijft u het volgende: *"Tot slot is het niet vanzelfsprekend gebleken dat er voldoende sociaal advocaten zijn om de vraag naar hulp in te vullen. In samenwerking met de NOvA, de VSAN en de Raad voor Rechtsbijstand zijn er daarom concrete plannen gemaakt, voor de korte én de lange termijn, om iets te doen aan het dalende aanbod van sociaal advocaten."*⁸ Kunt u toelichten welke concrete plannen er zijn gemaakt en hoe die zijn vormgegeven?
6. Herkent u dat extra uren bij bewerkelijke toevoegingszaken regelmatig worden geweigerd zolang geen zitting heeft plaatsgevonden, ook wanneer zaken langdurig aanhangig zijn? Acht u deze systematiek verenigbaar met de professionele verantwoordelijkheid van advocaten om zorgvuldig en oplossingsgericht te werken? Welke concrete maatregelen bent u voornemens te treffen om deze effecten tegen te gaan?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie OPNL, mede namens de leden van de fracties van D66, ChristenUnie en Volt

De leden van de fracties van OPNL, D66, ChristenUnie en Volt hebben met belangstelling kennisgenomen van het afschrift van uw brief van 11 december 2025 over de aanpak ter versterking van de toegang tot het recht. Deze leden waarderen het dat u in de voortgangsbijlage aandacht besteedt aan de sociale advocatuur in de regio en wensen hierover enkele vragen te stellen.

1. Deelt u de opvatting dat de beschikbaarheid van sociale advocatuur in alle regio's van Nederland een essentiële randvoorwaarde is voor daadwerkelijke toegang tot het recht, in het bijzonder voor kwetsbare burgers?
2. In de brief van 26 juni 2025 kondigt uw ambtsvoorganger aan dat het Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand onderzoek doet naar de aard en ontwikkeling van het aanbod van sociale advocatuur, waaronder de regionale spreiding en de verhouding tussen vraag en aanbod.⁹ Kunt u bevestigen dat dit onderzoek expliciet inzicht zal bieden in regio's waar tekorten (dreigen te) ontstaan?
3. Bent u bereid het rapport van het Kenniscentrum Stelsel Gesubsidieerde Rechtsbijstand, zodra dit begin 2026 beschikbaar komt, met de Eerste Kamer te delen?

⁸ Kamerstukken I 2025/26, 31.753/29.279, K, p. 5.

⁹ Kamerstukken II 2024/25, 31.753, nr. 312, p. 6.

datum 20 januari 2026

ons kenmerk 179520

blad 5

4. Bent u voornemens om op dit rapport een kabinetsreactie te geven? Zo ja, bent u bereid deze kabinetsreactie eveneens met de Eerste Kamer te delen? Zo nee, kunt u toelichten waarom niet?
5. Kunt u toelichten op welke wijze de resultaten van dit onderzoek concreet zullen worden betrokken bij het formuleren van gerichte maatregelen om regionale tekorten aan sociaal advocaten tegen te gaan?

Door de daling van het aantal sociaal advocaten moeten rechtzoekenden steeds verder reizen voor hun rechtsbijstand. Hulpverleners geven in dit kader aan dat de reiskosten hierdoor vaak hoog zijn, waardoor de financiële problemen van deze rechtzoekenden (nog) hoger kunnen oplopen.¹⁰

6. Welke concrete maatregelen bent u voornemens op korte termijn te treffen om de financiële drempel van reiskosten voor rechtzoekenden die lange afstanden moeten afleggen te verlagen?
7. Hoe borgt u binnen het aangekondigde visietraject dat de langetermijnvisie niet alleen leidt tot een landelijk stabiel aanbod van sociale advocatuur, maar ook tot een evenwichtige regionale spreiding, met name in krimp- en grensregio's?

Sinds de schaalvergroting binnen de rechtspraak zijn er 24 kantonlocaties gesloten en is de fysieke bereikbaarheid van de kantonrechter in grote delen van Nederland verslechterd.¹¹

8. Op welke wijze monitort u de geografische spreiding van de kantonrechters in Nederland en de gevolgen daarvan voor de toegankelijkheid tot het recht in de krimp- en grensregio's?
9. Bent u bereid de geografische spreiding van de kantonrechters mee te nemen in uw brieven over de voortgang van de aanpak versterking toegang tot het recht?

De leden van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid zien met belangstelling uit naar uw reactie en ontvangen deze graag uiterlijk **vóór 17 februari 2026**.

Hoogachtend,

Mr. B.O. Dittrich

Voorzitter van de vaste commissie voor Justitie en Veiligheid

¹⁰ Advocatenblad, 11 november 2024, *Tekort aan sociaal advocaten in meerdere regio's*, zie <https://www.advocatenblad.nl/2024/11/11/tekort-aan-sociaal-advocaten-in-meerdere-regios/>.

¹¹ de Rechtspraak, working paper 25 oktober 2019, *Sluiting kantonlocaties en de gang naar de rechter*, p. 2, zie <https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/working-paper-sluiting-kantonlocaties.pdf#search=sluiting%20kantonlocaties>.